

Hagyomány és önmegtartás

Amikor 1989. december 18-án a délvidéki magyar értelmiségiek egy maroknyi csoportja nyilvánosságra hozta a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közössége megalakítására irányuló szándékát, s a hatalom nem gördített áthidalhatatlan akadályokat az érdekvédelmi szervezet megalakítása elé. Nyilvánvalóvá vált, hogy repedeznek a pártállam megkövesedett struktúrái, hogy hosszú idő után Szerbiában végre lehetőség nyílik a többszólamú kibontakozásra, s a korábban szigorúan tiltott kisebbségi önszerveződés különféle formáira. Elsősorban persze a kultúra területén.

A VMDK 1990 március végi megalakulása után elsőként a *Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság* jött létre 1990. június 24-én Újvidéken. Tagságát elsősorban a „jugoszláviai magyar írók, tudósok, kritikusok, publicisták, társadalom- és természettudományi, illetve műszaki szakírók, mű- és szakfordítók, kultúra-népszerűsítők, valamint más anyanyelvű, de a magyar kultúrával is alkotói kapcsolatban álló jugoszláviai írók, műfordítók, komparatisták”¹ képezik, alapvető célja pedig „az alkotómunka közösségi serkentése, az alkotói eredmények szervezett népszerűsítése, az íráskultúra nemzetiségi szerepének fokozottabb érvényesítése, a délszláv és egyéb nemzeti-nemzetiségi íráskultúrával való kapcsolatok tervszerű ápolása, az alkotói érdekvédelem, önszervezés, szerzői és emberi jogvédelem intézményes biztosítása.”²

A Társaság elnökévé dr. Bosnyák Istvánt, alelnökévé Dér Zoltánt, titkárává pedig Torok Csabát választották. A JMMT-nek több mint 200 tagja van, keretében helyi szervezetek alakultak (Újvidék, Szabadka, Zombor, Zenta, Becse, Topolya, Eszék, Lendva), ugyanakkor műfajok és tudományos szakterületek szerinti tagozatok is szerveződtek.

A JMMT alakuló közgyűlésén felolvasásra került dr. Hódi Sándornak, a VMDK alelnökének levele: „A Jugoszláviai Magyar Művelődési Társaság létrehozása minden kétséget kizáróan az itt élő magyarság önállósulási törekvésének további erősödését jelzi. Jól tudjuk, hogy a közös akaratnyilvánításnak még nem jött el az ideje, hogy a szabadság kis köreinek a kiharcolásával léphetünk csak előre. Íme, egy újabb lépés a demokratizálódás, a megújulás, az önszerveződés terén, egy újabb tégla a jugoszláviai magyarság kulturális autonómiájának, kisebbségi önkormányzatának majdani épületéhez.

¹A JMMT tevékenységi programja

²A JMMT Alapszabálya

Az elismerő szavakkal már csak azért sem szabad fukarkodnunk, mivel a dr. Bosnyák István által vezetett bizottság a helyét és identitását kereső vajdasági magyarságnak éppen azt a rétegét kívánja egybefogni, azokat az embereket próbálja legalább önmaguk vállalására rávenni, akik lelkén, személyiségén mindenki másénál mélyebb nyomokat hagyott az elmúlt néhány évtized: a felülről vezényelt szellemi élet, az ellenőrzött gondolat, az uralmi alárendelő szerepkör és szemlélet.”

A Társaság fennállása óta számos tanácskozást szervezett, a legjelentősebb mindenképpen a Magyar Szó szerkesztőségével együtt lefolytatott *Hogyan tovább a háború után?* elnevezésű vitaciklus volt, amely a magyar nyelvű oktatás, művelődés és tájékoztatás legfontosabb kérdéseire kereste a választ. A JMMT figyelemre méltó kiadvói tevékenységével is nagyban hozzájárult a délvidéki magyarság szellemi életének gazdagodásához.

A délszláv háború azonban a Társaság reményteljesen induló tevékenységét is tönkretette.

„A hídépítés az ismeretes viszonyok között, amikor a háború miatt a meglévő hidak is eleve felrobbantak, egészen más formában történik most”, nyilatkozta keserűen dr. Bosnyák István elnök. „A Társaság baranyai, lendvai tagozata időközben formálisan lecsatlódozott, s ezt egyféleképpen lehet majd – bármennyire furcsa is a mód – áthidalni – a nemzetközi kapcsolatok keretében.”³

*

Fontos téglá volt a vajdasági magyarság kulturális autonómiájának majdani épületéhez a *Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség* megalakulása is. A Szövetség a művelődés terén tapasztalt áldatlan helyzet, a nagyfokú szétszórtság, a művelődési egyesületek és együttesek mai napig tartó eróziójának megszüntetését, s az egykor oly nagy jelentőségű Vajdasági Magyar Kultúrszövetség örökségének felvállalását tűzte ki célul maga elé. 1992 tavaszán nagyszabású szakmai értekezletet szervezett a 120 éves fennállását ünneplő szabadkai Népkör Művelődési Egyesület, amely azt vizsgálta, milyen szerep hárul a művelődési egyesületekre és intézményekre, a művelődésben tevékenykedő emberekre a délvidéki magyarság kultúrájának, nyelvének, hagyományainak megőrzésében, gazdagításában és továbbadásában. A szabadkai értekezleten az egybegyűlt 53 magyar művelődési egyesület képviselői közfelkiáltással mondták ki a szövetségbe való tömörülés szándékát. A szabadkai Népkör és a szenttamási Arany János Művelődési Egyesület közös kezdeményezésére 1992. július 11-én Szenttamáson megalakult a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, amely a vajdasági magyar művelődés központját ismét természetes közegébe, Szabadkára helyezte vissza. Az alakuló közgyűlésen 67 vajdasági magyar művelődési egyesület és intézmény képviselői voltak jelen – a Szövetségnek jelenleg több mint ötven tagszervezete van. A VMMSZ elnökévé Dudás Károlyt, alelnökévé Fazekas Jánost és Hallai Istvánt, főtítkárává pedig dr. Szöllősy Vágó Lászlót választották.

³Magyar Szó, 1992. november 15.

A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség munkaprogramja nemcsak azt tartalmazza, hogy kapcsolatot kell teremteni mindazokkal, akik készek képességeiket a vajdasági magyar kultúra szolgálatába állítani, nemcsak a magyar művelődési egyesületek, intézmények, szervezetek és társulatok évtizedek óta elhanyagolt számbavételét jelöli ki legsürgősebb feladatának, hanem a regionális szerveződés ösztönzését, a vajdasági magyarság művelődési élete szempontjából különösen jelentős, periodikusan ismétlődő rendezvények – szemlék, találkozók, táborok – szervezésében való részvételt, az anyaországi és más országokban működő magyar szervezetekkel való eleven kapcsolatteremtést és saját művelődési dolgozóinak szervezett továbbképzését, de még a Szövetség finanszírozási-önfinanszírozási modelljének kidolgozását is.

A művelődési élet majd minden területén alakultak szakbizottságok (zenei, táncművészeti, színművészeti, irodalmi-nyelvi, néprajzi-népművészeti, fotó- és filmművészeti, video-képzőművészeti, népművelési, propaganda-publicisztikai és gazdasági-jogi). A Szövetség szervei: az Elnökség, a Választmány valamint a Művészeti és Tudományos Tanács, amelyben helyet kaptak a vajdasági magyarság művelődési életének legkiemelkedőbb képviselői.

A VMMSZ alig több mint egyéves fennállása alatt a mostoha körülmények ellenére elkezdte kiépíteni a hidakat a tagegyesületek felé, szűkös lehetőségeihez mérten szakmai és anyagi támogatást nyújtott nekik, illetve eszközölt ki a számukra, védőszárnyai alatt Hajdújárason és Palicson, Bajmokon, legutóbb pedig a dél-bánati Debelyacsán alakult vagy alakult újra magyar művelődési egyesület. A Szövetségnek sikerült korrekt viszonyt kialakítania az anyaország művelődési minisztériumával és alapítványjaival (elsősorban az Illyés Alapítvánnyal), amelyek jelentős eszközökkel támogatják a délvidéki magyarság kultúrájának megmaradását.

Illyés Gyula születésének kilencvenedik évfordulója alkalmából a VMMSZ-nek a Népkörrel közösen sikerült egy feledhetetlen estet szervezni, a Népkörrel és a 7 Nap szerkesztőségével közösen pedig vállalta a Magyar Televízió által meghirdetett Ki mit tud? vajdasági rendezvénysorozatának lebonyolítását; a vetélkedő több száz tehetséges vajdasági magyar fiatalot mozgatott meg, a becsei, moravicai, szabadkai, zentai és kisorozsi körzeti válogatóról 73 produkció jutott el a Szabadkán megrendezett vajdasági döntőre, ahonnan 32 továbbjutott a budapesti országos válogatóra – több, mint a határon túli magyarok bármely régiójából.

A Hagyomány és önmegegyezés címmel szervezett szabadkai tanácskozás – ismét csak a százhusz esztendőös Népkörrel közösen – arra a kérdésre kereste a választ, milyen szerepe van és lehet az iskolának, a vallásnak, a színháznak a nemzeti azonosságtudat megszilárdításában.

A jelen és a közeljövő feladatai közé tartozik a már meglévő Nyugat-Bácskai Művelődési Egyesületek Szövetségének felkarolása, az egykor hatalmi kézzel ledorongolt Dél-Bánati Magyar Művelődési Egyesületek Szemléjének felélesztése s a Vajdasági Magyar Kultúra Napjainak megszervezése. No meg az utóbbi időben oly sokat emlegetett, az itteni magyarság számára roppant fontos „vajdasági Szárszó” előkészítése – a

különböző áramlatokhoz tartozó magyar értelmiségiek között tapasztalható nézetkülönbségek megvitatása.

A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetséggel nagyjából egyidős a dr. Rehák László által irányított szintén Szabadkán székelő *Magyarságkutató Tudományos Társaság*, amely elsősorban azokkal a témákkal foglalkozik – demográfiai, szociológiai, iskolatörténeti stb. kutatások –, amelyek a vajdasági magyarság létkérdéseit boncolgatják, s lazább formában, népszerűbb módon ugyanezt teszi a JMMT *Szabad Líceuma* is.

Mindezek a szövetségek, társaságok és egyesületek, mint mondtuk, megbízható minőségű és szilárd alapanyagú téglák a vajdasági magyarság kulturális autonómiájának e mostoha körülmények között is formálódó épületéhez.